

אורה חיים

חלק ב

סימן קעב

בגדרי רשות הרבים

כ"ה, קריה צאנז, כ"ד טבת חשל"א

מכתבו קבלתי, ומילחא דאמיא מדרשא אידי דחגיגה אקדמיה, במ"ש כמ"ה ברש"י בשם דף ו' ע"א ד"ה לא נזרקה, קרן זימא שונכס צו בית לחובו והינח מקרקעו לר"ה. ור"ה לחדש להך פירושה דגם בר"ה שס"ר בוקעין צו, אם יש רשות למישהוא לעכב בהליכה עם בטל ממנו דין רה"ר, אס"ד.

א) הנה גוף הדין ומקורו בעירובין דף נ"ט ע"א, עיר של יחיד ונעשים של רבים וכו' דאיסקרחא דרש גלותא וכו' דנמוציא, וברש"י עיר של יחיד שלא היו נכנסין צה תמיד ס"ר עיי"ש, ונד"ה מעריין, ונחוס' שמה ד"ה עיר. ונחלקו עליו רבנמיט הראשונים, ומשום דרוחב ט"ו אמה קגי וא"י ס"ר נוקעים צו, ופירשו ממני' בעיני אחר, וברמב"ן שמה ד"ה עכשיו אני חוזר לפי המשנה וכו', ומתמלה כשהייתה של יחיד והוא וציתו דרש בתוכה אין צה רה"ר לעולם ואע"פ שבאים בתוכה רבים לישא וליתן, כיון שהרשות כולה של יחיד ומתוך רשותו הן באים לתוכה רה"י היא ואין חייבין עליו בשבת כדאמרין בפרק עושין פסין בשבילי בית גלגול יהושע אהב ישראל היה וכו' דלא יחא תשמישיה מסרה ליחיד, אלמא כל רשות שהוא קניי מיחיד אין חייבין עליו משום רה"ר וכו', דסקרחא דנחתי אדואר וכו', והוא לא הקנה להם כלום וכו', א"י שהנחית קנייין הם אבל דרכים וסרטיאות של יחיד הם והוא רשות שלו לננות בהן כרצונו וכגון זו אין חייבין בהם משום רה"ר עיי"ש.

וברש"י שמה [נד"ה כגון דסקרחא] ג"כ הביא, יש מן הגדולים מי שפי' כגון שאוסו היחיד צנה העיר לעלמו וכו', יש לו רשות לננות צו כרצונו וכגון זו אין חייבין בר"ה' שלה, כדאמרין לעיל בר"ה פסקן בשבילי בית גלגול וכו', וכענין זה היא מה ששנינו חז"ל שהרבים נכנסין לה צו ויוצאין צו רה"י לשבת עיי"ש. וכן הוא בחי' הר"ן הדמ"ח שמה, אלמא שמה דאין יפרשו מ"ש [שם נ"ט ע"ב] מאן חנא דמיערבא רה"ר, דשאני הכא שאין רה"ר שלה מה"ח לפי דבריהם ז"ל עיי"ש. וכ"ה גם במאירי שמה [נד"ה ונמרחא שאלן].

והמקור מהך דשבילי בית גלגול, הנה שם צדף כ"ב ע"ב בחוס' ד"ה יהושע אהב ישראל היה, כמזו דדוקא בשבילי בית גלגול דלא יחא תשמישיה כלל כדמפרש ר' ינאי שאין העבד יכול לרוץ, אבל וכו' וחז"ל שרבים נכנסים לה צו ויוצאין צו הוא רה"ר לר"י אע"ג דהוי של יחיד, הואיל ויחא תשמישיה וראוי למוסרו לרבים הוי רה"ר לר"י ע"י בקיעת רבים עיי"ש, ובמורה חיים, ועכ"פ מהחוס' נראה דלא ס"ל כהרמב"ן ודעימיה, דלהחוס' אין ראייה משבילי בית גלגול, דשאני משום דלא יחא תשמישיה כלל, ולזה לא פירשו החוס' לשיעום צדף נ"ט שם בהך ראשונים.

אך יל"ע מהחוס' שם צדף ז"ג ע"ב ד"ה חייב, שכחצו אע"פ שעוברין שם אינו רה"ר כיון שלא נמסר לרבים ואינו של רבים כדאמרין גבי שבילי בית גלגול עיי"ש, נראה דס"ל בהך ראשונים וגם ביחא תשמישיה לא הוי רה"ר, והרש"ש עורר שם מהחוס' צדף כ"ב עיי"ש.

גם הר"ן בחי' שמה צדף כ"ב ע"ב [נד"ה יהושע אהב ישראל], כמז דאה"ר דרה"י שנפרצו מחילומיה לר"ה אע"ג דהוי דיחיד רה"ר גמורה היא עיי"ש, ונגאון יעקב, וכנראה שהר"ן כמז זה לפי מה שמה שם צדף נ"ט על הך ראשונים כנ"ל ודו"ק.

ב) וזהתום שם בעירובין צדף ז"ד ע"א ד"ה וליפלגו בצדי רה"ר דעלמא חמה, דילמא דוקא הכא פליגי משום דמקום מחילה שלו, ואורי"י דקמח צדי רה"ר

שמו

דברי

אורח חיים סימן קעב

יצ"ב

הס שלו שרגיל אדם להיות כונס לתוך שלו ובונה עיי"ש. ולכאורה זה תליא בפלוגתא ר"א והכמים שם, שלר"א רה"ר הוא אע"ג דשייך להיחיד ושלו הוא, ולתכמים ליכא רה"ר בכה"ג וכנ"ל. ועיין בקרן אורה שמה בדף ז"ד על המשנה, שכתב דל"ל דבגדי רה"ר השיב יחא תשמישתיה, דאל"ה אמאי הוא לר"א רה"ר כיון דמקום מחילות שלו עיי"ש. ולפי"ו לתכמים גם ביחא תשמישתיה אפשר דלא הוא רה"ר משום דשלו הוא. אמנם למ"ש שמה בקרן אורה דל"ל דבגדי רה"ר שאני דבכל גוונא בטיל לר"ה לר"א, ובאמת לא יחא תשמישתיה עיי"ש, י"ל דלהכי לא הוא לתכמים רה"ר, משום דלא יחא תשמישתיה, אבל ביחא תשמישתיה הוא ר"ה גם לריסם וכהחוס' הג"ל בדף כ"ב ע"ב ודו"ק.

טפי, דכיון דדדדסי ליה רביס תליא, אפי' עוך תלרו הוא רה"ר ודו"ק.

י"י"ג גם דמ"ש התם לא קדדסי וכו', היינו דאמר ר"א דהדין שלכס שאמרתם שאני מודה דהוי כרמלית, זה רק במקום דלא דרסי רביס להדיא ובגון דליכא חיפופי, אבל הכא דליכא חיפופי שנפרטו כל המחילות ודרסו רביס להדיא, גם בתוכה ק"ל דהוי רה"ר ודו"ק. ומיושב בזה קושית החוס' בשנת דף ו' ע"א ד"ה היכא דליכא חיפופי וכו', שהקשו מקוגיא דידן עיי"ש, ולהאמור זה רק להבדיל, אבל למאי דמטיק התם לא דרסי רביס, ק"ל באמת דהיכא דליכא חיפופי לא הוי כרה"ר ודו"ק. ואי"כ להמסקנא כיון דליכא חיפופי וכולה דרסי בה רביס להדיא, הוי לר"א כדרי ר"ה, שיסוד אחד להם שדריסת הרביס מטביל רה"י ומשוי רה"ר אע"ג ששייך ליחיד, וזה שיטת הר"י להך גירסא ודו"ק.

ושם בדף ז"ד ע"א כשהקשה הש"ס, ור"א משום דנפרצה לר"ה הוי לה ר"ה, ג"כ פי הריטב"א דהא אינה שלמה וכל שאין הדריך מסור לרביס אפי' הוא מסילה גמורה אין לה דין רה"ר עיי"ש, וכן במאירי שם במשנה שתמיהה הגמ' היא שאע"פ שטוברים ושצים דרך בה אין זה אלא כעין גזילה והרי צעל החצר מועט לכשירצה עיי"ש. ואי"כ להאביעית אימא שמה דבגדי רה"ר פליגי, ע"כ דמקום המחילה אין צעה"כ מונעם, ובכה"ג שפיר הוא לר"א רה"ר, ואפ"ה לתכמים הוי כרמלית וכמו בכל דרי רה"ר, ואפשר כנ"ל כיון דקו"ס שייך ליחיד ודו"ק. ואולי פלוגתתם הוא כנ"ל, דלתכמים כיון דלא יחא תשמישתיה לא הוי רה"ר ומסור ליחיד כעין מ"ש החוס' הג"ל בדף כ"ב, ור"א ק"ל דגם בכה"ג הוי רה"ר מכה דריסת הרביס ודו"ק.

ו) וישם ברבינו חננאל חידוש גדול, חס לשונו, ור"א התם בתלר דדדסי לה רביס הכא כדרי רה"ר דאית ליה גיפופי לא דרסי לה רביס עיי"ש שתמיהה מאד, והמדפיסים הגיהו שמה. ואפשר לפרש הכוונה חזר דרסי, היינו שנדחקים שם צאיסור ושלא לרזון הצעה"כ שמקפיד על זה, בזה מודיעא לכו דהוי כרמלית, דאע"ג שמיאר שהחזיקו בו רביס אסור לקלקלו כמ"ש צב"כ דף ק' ע"א ובכמ"ק, התם הטעם שהבעלים ידעו ושחקו ודאי מחל לרביס עיי"ש ברש"כ ד"ה שהחזיקו, אבל בחזר דידן מקפיד צעה"כ כיון דדרסי התם ומגיעין עד לדירתו, ואדרבה מקפיד שלא יחזיקו בו רביס ויהיה כשלהם, ולכך מודיעא דהוי כרמלית, אבל הכא כדרי רה"ר דאית ליה גיפופי ועיי"ו נמנע מהרביס להזיק לביתו ולא קפיד, והוי כמיאר שהחזיקו בו רביס צרשות דלא מחזירא מזה, ולכך הוי כרה"ר, ועיין ברטב"א בד"ה איב"א כדרי עיי"ש ודו"ק.

ג) וישם בצעל המאור הביא מהר"י הגירסא, והאי חזר כיון שנפרצה לרה"ר ה"ל כדרי רה"ר, וכחצ עליו דרח"ל מהאי דעתא עיי"ש, וברא"ש שם סי' ג' במתני' כתב שבטעות הוגה כן, דלא פליגי אלא כדרי רה"ר ולא צמטלטל מחוץ החצר, וכחצ דהמגיה קרא למקום המחילה חוכה, דלגבי ר"ה קרי ליה חוכה עיי"ש. ולענ"ד ליישב הך גירסא, דבאמת כל הסוגיא שמה קשה מאוד להולמה, במ"ש מי לא קא מודית לן וכו', ועיין בחוס' שמה [שנדפס בדף ז"ג ע"ב] ד"ה חייב שפירשו ללישנא קמא עיי"ש, ובגאון יעקב מה שתמה על חירואם עיי"ש.

ה) ועב"פ גוף הדבר אי רה"ר יכול להיות במקום קמינו של היחיד, הוא פלוגתא דרבותא. ואפשר דתליא בגוף הילפותא ממשכן אי צעי דומיא ממש או לא, ועיין לאר"י בישמה משה ח"ג ביין הרקה לגיטין דף ח' ע"ב, לגבי כותב לו אונן אפי' בשבת, ושם ר"ל דזה גופא אי צעי ס"ר תליא בזה עיי"ש, [ועיין להלן סימן קע"ג]. וי"ל לגבי קנין של יחיד לא הוי דומיא דמשכן ממש, שהיה שייך לכל ישראל ולא ליחיד, ולהחוס' גם בכה"ג דשייך ליחיד אס יחא תשמישתיה שפיר הוי רה"ר דלא צעי דומיא ממש ודו"ק.

ויש לומר להר"י מ"ש שם ז"ד ע"ב, ור"א התם לא קדדסי לה רביס, היינו דלא כמו שאמרתם דהוי כרמלית, דכרמלית לא דרסי רביס, אבל הכא בזהאי חזר שנפרצה דרסו לה רביס והוי רה"ר גמורה, אע"ג דשייך להיחיד, ומשום דגם דרי רה"ר שייך להיחיד ואפ"ה ק"ל דהוי רה"ר, ומ"ש חוכה. ולפי"ו חזר הש"ס ממ"ש לעיל דמתוכה נקט משום חכמים, ולא קשה וליפליגי כדרי רה"ר דעלמא, דהשתא ק"ל דגם חוכה לר"א הוי כדרי, דכיון דרביס קדדסי הוי רה"ר גמורה ודו"ק. ואולי הוי רבותא

ועיין בחשונת מהרי"א אסאד אר"ה סי' פ"ו, שר"ל דלגבי ד"א צר"ה דהלכתא גמירי ולא היה נמשכן ה"ל ר"ה גם בלא ס"ר עוברין עיי"ש. וזה כמ"ש הכפ"ת בצוכה מ"ג ע"א לגבי מלשאל"ג, וכן אר"י צד"ח

דברי

אורח חיים סימן קעב

יצ"ב

שמו

כפולטים על הקדמות פרשם ואלא, ועיין לעיל סימן קמ"ב. ולפי"ו מה דנקט ר"ח המכניס מתוכה לר"ה, לרבותא היא דלפי"ו לגבי הכנסה מרשות לרשות שממשכן ולפי"ו, אפי"ה לא צעי דומיא ממש, וגם בשל יחיד שיך ר"ה ודו"ק.

ואכ"מ. וי"ל שנמשנה הקדים רה"י לשבת, והיה פשיטא ליה די"ל ר"ה לטומאה אינטרין ליה, אבל בתוספתא שהקדים רה"ר לטומאה, הו"ל דל"ש לתרץ קו, מאחר ששנה כבר ר"ה לטומאה רה"י לשבת לא אינטרין לחכמים ודו"ק.

ו) ועיין גם באבני מר או"ח סי' רע"ג אות ו', שר"ה לסמוך על הרמב"ן הנ"ל במדינות אלו שהקפיד הוא מושל יחיד דהו עיר של יחיד עי"ש. ומהריטב"א הנ"ל ג"כ להדיא כי הקריטאות והפליטאות לעולם היה לרבים ולא היה המלך ראוי לנטותן לעצמן ולקלקלם כנ"ל, אבל כה"ג שהוא שליט ומושל וצדו לנטות ולהרוס לא הו"י ר"ה, וכ"כ בבית אפרים או"ח סי' כ"ו בסופו דר"ה בספר, על הריטב"א הנ"ל, שזה דוקא דומיא לירושלים שנתה שכשזו וחלקו היו מקורים הדרכים לרבים, אבל במדינות אלו שלא היו דרכים אלו מעולם רק המלך נפשו אוותה יעש דרכים אלו וצדו להרוס ולבנות כחפ"ו באשר דבר מלך שלטון, היום עושה כך ולמחר עושה כך ומעולם לא נמסר לרבים וכו' עי"ש.

ז) ובגוף דברי רש"י והמלוק בין ב' הפירושים היה נראה, דהנה תמהתי שצ"ח שמה"ה סי"ד קמס, קרן זיית הקמוכה לר"ה, ובה"ג כגון מצואות שיש להם ג' מחילות, והוא מהרמב"ם פי"ד משבת ה"ד, והנך ב' פירושים של רש"י לא נקטו כלל, ובשפת אמת שם בגמ' עורר דלפי"ו קמא שהיה מקרקעו והכניס לפניו א"כ הו"י ג' מחילות, ולמה העטם משום דלא יחא תשמישיה עי"ש.

ו) וצ"ח בנג"ח סי' שמ"ה סק"ו, מפולגים משער וכו' ויש לעיין אם יש חילוק בזה בין עיר של יחיד לשל רבים, ואין לפי"ו שצ"ח עי"ש, וצ"ח כוונתו. ולכאורה להנך ראשונים בעיר של קנין יחיד, פשיטא דלא הו"י ר"ה גם על הדרכים כנ"ל.

ח) ובגוף דברי רש"י והמלוק בין ב' הפירושים היה נראה, דהנה תמהתי שצ"ח שמה"ה סי"ד קמס, קרן זיית הקמוכה לר"ה, ובה"ג כגון מצואות שיש להם ג' מחילות, והוא מהרמב"ם פי"ד משבת ה"ד, והנך ב' פירושים של רש"י לא נקטו כלל, ובשפת אמת שם בגמ' עורר דלפי"ו קמא שהיה מקרקעו והכניס לפניו א"כ הו"י ג' מחילות, ולמה העטם משום דלא יחא תשמישיה עי"ש.

ז) ועיין במג"א סי' שמ"ה סק"ו, מפולגים משער וכו' ויש לעיין אם יש חילוק בזה בין עיר של יחיד לשל רבים, ואין לפי"ו שצ"ח עי"ש, וצ"ח כוונתו. ולכאורה להנך ראשונים בעיר של קנין יחיד, פשיטא דלא הו"י ר"ה גם על הדרכים כנ"ל.

ז) ועיין במג"א סי' שמ"ה סק"ו, מפולגים משער וכו' ויש לעיין אם יש חילוק בזה בין עיר של יחיד לשל רבים, ואין לפי"ו שצ"ח עי"ש, וצ"ח כוונתו. ולכאורה להנך ראשונים בעיר של קנין יחיד, פשיטא דלא הו"י ר"ה גם על הדרכים כנ"ל.

ז) ועיין במג"א סי' שמ"ה סק"ו, מפולגים משער וכו' ויש לעיין אם יש חילוק בזה בין עיר של יחיד לשל רבים, ואין לפי"ו שצ"ח עי"ש, וצ"ח כוונתו. ולכאורה להנך ראשונים בעיר של קנין יחיד, פשיטא דלא הו"י ר"ה גם על הדרכים כנ"ל.

ז) ועיין במג"א סי' שמ"ה סק"ו, מפולגים משער וכו' ויש לעיין אם יש חילוק בזה בין עיר של יחיד לשל רבים, ואין לפי"ו שצ"ח עי"ש, וצ"ח כוונתו. ולכאורה להנך ראשונים בעיר של קנין יחיד, פשיטא דלא הו"י ר"ה גם על הדרכים כנ"ל.

שמה

דברי

אורח חיים סימן קעב

יצ"ב

מה שנתפסק השואל אי בעי שיהיה דוקא מקום מעוקף של יוכלו לנקוע צו רצים עיי"ש, ובשור"מ מהדור"ג ח"א ק"י רנ"ג. וי"ל דחליט בהק"י פירושים, דלפי קמ"א היינו שני רה"ר אינן צוקעין שם ולא נחא להם אע"פ שאין להם מעכב ומונע, משא"כ לפי צ" בעי דוקא שיעכב את הרצים לדרך ישרה מלהיכנס שמה ודו"ק.

ט) אבג"ב לעיקר הדבר דבקנין של יחיד ליכא רה"ר, נסתפקתי מה גדר יחיד ורצים לדין זה, ואם דין זה רק בצניץ ליחיד או אפילו לכהנה יחידים היו בגדר יחיד, ואולי אפילו שיך לתצרה של אנשים, מ"מ כיון שאין מקור לכל העולם ולכל ישראל כציהושע בן נון שמסרן לרצים, אולי היו בגדר עיר של יחיד. ומה מאד שמחמי שראיתי ברש"ש שמה צעירובין כ"צ ע"צ על החוס' ד"ה יהושע, דכשתלקו הארץ, אהתן דרצים שהיו בכל חלק מחלקי השבטים דניחא תשמשיהו, מסרן לרצים שיהיה לכולן חלק בהן צוה, ודלא נחא תשמשיהו מסרן ליחיד ר"ל שלא יהיו שיכים אלא לאותו שבט שנפלו בגורלו ולא הויין ר"ה עיי"ש, ושור"י גם בשו"מ ישועות מלכו סימן כ"א שעורר קמ"א בזה עיי"ש, ואפשר דבעי שיהיה מקור לר"ה.

ואור"י זה הכוונה צספר התרומה ק"י רי"ד, והכרמלית רחבה במקום שרצים רגלין אלא אינה רחבה ט"ו אמה או אין שולשין זה ששים רבוא דומיא דדגלי מדבר עיי"ש, והיינו שהשלטון במקום זה לא נמסר לר"ה, שמגבילין כניסת אנשים להסם, ככה"ג הוא כעיר של יחיד ודו"ק.

י) ובהדיותי בזה נסתכמתי טובא, להשיטות שבב"י אור"ח ק"י שמה"ה דבט"ו אמה היו רה"ר ולא בעי ק"ר, מה הגדר דדריסק רבים שמה, וכמה אנשים לרץ שילבו שמה, האם זה דומה לטומאה דנחלתא היו רצים כבחיור נ"ו ע"א, וזה לא יתכן דהתם כבחיור תליא מילתא, וראיתי שבבית אפרים שם בסימן כ"ו [דף מ"ד טור ד' ד"ה הנה ערכתי] עורר בזה חל"ק, דעכ"פ בעי נקיעת רצים וא"כ לרץ שיעור כמה יעברון שיהא קרוי רה"ר, ואם נפסק שכל שעוברין בו לפרקים סגי, א"כ מדבר נמי שהוא רחב הרבה והוא עמק שזה אע"פ שאין בו מהלך בדרך יחיד, מ"מ שכיחי שירמא דאולי ואחי לפרקים, ואפ"ה היו רק כרמלים, ולדברי החולקים דקני בלא ס"ר מה ההבדל בין מעט להרבה עיי"ש שמכאן זה הכרית כהשיטות דבעי דוקא ס"ר.

ולפ"ע צ"ד ההכרח יהיה לומר להקן שיטות, דבעי עכ"פ שיהיה מוכן לרצים, ואולי גם הם ס"ל דבעי שיהיה מקור לר"ה, אלא דצוקעין בכל יום לא בעי ודו"ק. ואולי שיהיה מקור ונחון לכל העולם וכנ"ל, וכלשון הרעב"א הנ"ל בדף נ"ט שרוכלת עמיס עיי"ש, אלא שמצויין וצוקעין ממיד לא בעי ודו"ק, או דבעי שיהיה

המקום הזה מקור לכל הדמים בעיר, כמו שהחזר מקור להדירין והמצוי לכל בני החצר, ה"נ הרה"ר הוא המקום המזומן ומקור לכל בני המבואות והם מצויין ומתאספין שמה, וגם להשיקות דלא מלרבי ס"ר עכ"פ בעי שיהיה המקום מקור לציבור כולו של אותו העיר ושם אסיפתן.

וזה גדר רצים לגבי שנת לכו"ע, שהך פלטיא הוא מקום המקור לציבור בלא מניעה כלל ויכולו לעבור שם בלא מניעה בכל שעה, ולזה בעי אין ללחמוי נעולות בלילה, ועיין לשון החי"א ה"ל שבת כלל מ"ט ס"א שאין רה"ר אלא הנמסר לרצים בכל שעה עיי"ש, והוא מרש"י צעירובין דף ק"א ע"א ד"ה חייצין שאינה כדגלי מדבר שהוא דרך פתוח כל שעה עיי"ש, וכ"ה גם ברשב"א צעזוה"ק סוף שער צ' המוצא בב"י ק"י שס"ד מהה"מ פ"י דשבת ה"ג, שאין ר"ה אלא המקור לרצים בכל עם וכו' וחוקמת את העוברים שם בלילה אין זה רה"ר עיי"ש.

יא) ולכ"פ השיטות עכ"פ בעי שיהיה הרחוב מפולש לטרטיא ופלטיא, כמ"ש בשב"ח דף ו' שהוא מקום שרצים נאספין שם ומוכן ומקור לרץ, אבל באינו מפולש למקום המוכן ומקור להרצים שמתאספין שמה, לא היו ר"ה ואפילו היו ט"ו אמה. ועיין לשון הרמב"ם בפ"ד משנת ה"א, ודריסים המפולשין להם וצלבד שיהיה רחב הדרך ט"ו אמה עיי"ש, ורחוב הבני ע"ס בחים, המפולש לים או לשאר כרמלית ומדבר, אפ"צ דרחב ט"ו אמה לא היו ר"ה ודו"ק. ועיין בסימן סס"ד ס"א ובשור"ע הרב בעל המניח שמה ס"א, ושם בחי"א ס"ו דני"ל דהו ר"ה אפילו הדריסים העוברים דרך היערות לכו"ע עיי"ש, זה רק בעובר דרך היער, אבל בדריסים ציער גופא ומקיפס מכל עבר, ודאי לא מהניא כלל מה דהו ט"ו אמה ודו"ק.

ועיין בשו"מ מהריט"ץ ק"י רנ"א, שהביא מרש"י בשנת דף ו' ע"א ד"ה ומבואות וד"ה המפולשין ומהרמב"ם הנ"ל, דאע"ג דאינהו גופיהו ר"ה שהרי הם רחבים ט"ו אמה אין להם דין רה"ר אם אינן מפולשין, וממה ע"ו דאמאי בעינן מפולשין, והביא מהש"ס עירובין דף ו' ע"ב כיצד מעברין דרך ר"ה וכו' ומי מערבא ר"ה וכו', ולקמן דף ו' ע"א אמר רב יהודה א"ר מחלוקת בסרטיא ופלטיא מכאן וכו', ופירש"י מחלוקת דמבואות המפולשין וכו' עיי"ש, מוכח דבר"ה ע"מא כשהוא רחב ט"ו אין חילוק בין מפולשין לר"ה או לכרמלית, דאלת"ה אמאי לא משני רב יהודה דאין מעברין ר"ה היינו כשהוא מפולש לר"ה, אבל אם מפולש לכרמלית אפילו כשהמבוי ר"ה לא צעיינן כולי האי אלא פחות מזה, וע"כ דס"ל דבר"ה אין חילוק, ולפי"ז הניח ב"ע על רש"י והרמב"ם הנ"ל עיי"ש. ולא הבנתי דכיון דמן חנאי ר"ה שיהיה מפולש לפלטיא כנ"ל, שהוא מקום המקור לכל חושי העיר ואסיפתן, וא"כ צמפולש לכרמלית לא היו רה"ר, ובגרייתא

דברי

אורח חיים סימן קעב

יציב

שבת

קחתי כבוד מערבין דרך רה"ר, ומפולג לכתמליח לאו רה"ר הוא, וההכרה לאוקמי במצואות המפולגים לרה"ר ודו"ק.

וגם לרש"י דענין ק"ר בזה, כלשון רש"י שמה בעירובין כדף ו' ע"א ד"ה ר"ה, רחב ט"ז אמה ועיר שמצוין בה ק"ר ואין בה חומה או שהיה ר"ה שלה מכוון משער לשער שיהא מפולג דומה לדגלי מדבר, והמגיחים שמו צפונה לחיבה או, ועיי"ש בחומ' ד"ה כינה, ועיין במשנ"ב סי' שמ"ה ס"ק כ"ה ובשעה"צ אות כ"ה שלא מדר בוקעין זו בכל יום אלא שבעיר מצוין עיי"ש. ולפענ"ד לרש"י דתרחי קאמר, או שבעיר מצוין ק"ר, והיינו הפלגיה הנ"ל שהוא מקום הקיבוצ והאסיפה לכל בני העיר המתקבצים לשם וסם לא בני מפולג, או שהיה ר"ה שלה מכוון משער לשער ובוקעין זו ק"ר מעיר זו לעיר זו, וסגי בהכי כיון שמפולג ודו"ק.

לשם מכל העולם רק ברשיון, לא היו יותר משי"ן לשנת אחד דהו כמסרן ליחד וכנ"ל מהרש"ש כדף כ"ב ודו"ק. וא"כ גם להשיטות דבט"ז אמה גרידא הו"ר ר"ה, ליכא ר"ה נזמה"ז בערים הגדולות, דלא נקרא מסור לרבים ודו"ק.

וגם יל"ע להני"ל ד"ל דס"ר רק מישראל דומיא דדגלי מדבר, אולי גם לעצם קביעות רה"ר ונחיתת הרשות להילוך הרבים ומיעטה, ג"כ לר"ך להיות ציד ישראל וכן יל"ע לפי"ז דמומר לחלל שבתות וע"ז שדינו כנכרי, אי דינו מישראל לענין זה, וכבר הארכתי כ"פ בתשובות [במלך אבהע"ז] דחילא ברבנותא לענין להקל ועיין ברכ"י אהע"ז סי' ד' אות י"ד ודו"ק.

ד) ובבית אמרתי עוד, לפי מה שדברתי עם כמ"ה אודות האור האדום המונע הנסיעה וההילוך, והנה במהר"מ שיק אור"ח סי' קע"ב לגבי השראנקין שהציא מהתח"ס שאין לזה שורש, ואולי למדו כן מלשון הרשב"א בענין"ק סוף שער ב' המוצא בבי"א סימן שס"ד לגבי דלתות צלילה התוספתין שם העוברין וכנ"ל, ועיי' השראנקין אם הוא נעול ג"כ חוסם העוברין וכבר אינה נמונה לרבים, עיי"ש שכתב שמה ראה רק דאין דינו כר"ה, וכ"כ גם בתשובת מהר"א אסאד סימן נ"ד דכתמליח הו"ר עכ"פ עיי"ש, וע"ע מה שהאריך הגה"ק מצוטטאטש באשל אברהם בסימן שמ"ה, ובשו"מ מהדו"ק ח"א סימן רנ"א לגבי רש"י ומג"א הנ"ל דלא בקעי רבים שהוא במקום מטופף, שנתחפק השואל במקום שאינו מטופף אם הוא במקום אשר העיר אינו מניח לעבור שם, וכחז דלא גרע מאית ליה גידודי שאינו נוח לעבור, ומכ"ש בזה אשר העיר אינו מניח לעבור ופשיטא דשר העיר שרה"ר שלו יכול לעכב, ור"ה לא הו"ר אלא במקום שיכולין ודרך לעבור שם עיי"ש.

וא"כ בני"ד שהאור האדום מונע הנסיעה וההילוך, ועכ"פ ברבנות הצנזרים (דבעינן מפולג לפרטיא ופלגיא לכוי"ע כנ"ל) זה מונע מלהיות מפולג, שמעמיד כל התנועה של הולכי הרגל והמכוניות, ומה חילוק יש בין נעלות צלילה שאינו מסור לרבים בכל שעה כנ"ל מרש"י עירובין והרשב"א, לבין מיעט ההילוך כמעט בכל איה רגעים, דסו"ס אינו פחות כל שעה. ואולי זה עוד גרע טפי מנעול רק צלילה, ובפרט להשיטות שמה בסימן שס"ד ס"ב שסגי בראוי לנעול ודו"ק. ואף שבשעה שהאור אדום נדלק עדיין יכולים לילך מן האר, מ"מ נפסק הפילוש עד לפרטיא ופלגיא ודו"ק. ובנוסף לחסרון דאינו מפולג, הו"ר מכח זה ג"כ אינו מסור לרבים בכל עת, שזה ג"כ מחנאי רה"ר, ומתא בשמים למלך אחד מני אלף ודו"ק.

טו) וב"ש עוד בשבת דף ח' ע"א לגבי עמוד ט' ורבים מכחפין הו"ר רה"ר, אי אורי ר"ה משחיטן

יב) ועיינתי גם לגבי ק"ר אי בני ישראל או שהעכו"ם ג"כ מנטרפין לזה, וראיתי להגה"ק מצוטטאטש באשל אברהם בס"ס שמ"ה שכתב ד"ל שנקבצים דבעינן ק"ר בוקעין בכל יום, אולי בעינן עם בני ישראל דוקא, אלא שאין משמעות לשון הש"ס כן עיי"ש, ובמנחת פמים שמה העיר עליו מהגמ"ר קו"פ י"א דשנת שהציא דברי ר"ת שהקשה על שיטת רש"י דבעינן ק"ר בוקעין כמו במדבר, דא"כ הכנים לייס וישראלים נמי ליבעי, ומוכח דזה גם רש"י מודה דלא בעינן עיי"ש, ובמנחת פמים בהוספות לפי שמ"ה ס"ו. ולענ"ד אין כ"כ ראייה מזה, דר"ת תמה רק דליבעי שלשתן, אבל דלא ליבעי כלל ישראל ולסגי בעכו"ם גרידא, אולי ק"ל לרש"י באמת דלא מהני ודו"ק. וי"ל דעכ"פ במקום שהעכו"ם מונעין מישראל מלבוש לשם, לא הו"ר רה"ר ודו"ק.

יג) ובבית אפרים שמה חדש ג"כ דהרוכבים והיושבים בקרונוט אינם עושים ר"ה, ובעי רק הולכי רגל עיי"ש. ולזה אמרתי מכבר שבצירוק ליכא רה"ר דאורייתא, שהנוקטים במכוניות אינם מנטרפים לק"ר, וגם יש לצדד מהנ"ל אי בעכו"ם מנטרפין לק"ר ודו"ק. ולהולכי רגל לא יחא חשמישטיה לילך ברגל ברה"ה, ובפרט במקומות שסכנה ליהודים לילך דרך שם ומונעין הילוך וד"ל וברבנות שנוקעין המכוניות הו"ר ממש סכנה להולכי רגל, ועוברין צריכה ובמהירות אם הרחוב, ונדאי שנקרא לא יחא חשמישטיה. וגם י"ל שהמכוניות הו"ר כגדודי לקטים וחיות והו"ר כמדבר ודו"ק. והמדרכות אינן רחבות ט"ז אמה ולא הויין רה"ר לעמין ודו"ק.

וגם כיון שרה"ר בני שיהי מסור לכל, ובכרעב"א כדף נ"ט הנ"ל דאע"פ שמעלין לו מ"מ הפלגיות והפרטייות הו"ר לרבים ולא היה המלך רשאי לבנות לעמין ולקלקלם עיי"ש, וא"כ עכשיו צמחינו שרואים שהיכולת ציד מושלי העיר לשנות ולהרוס הרה"ר, וגם אין נותנין לבוא

מהקרקע או מראש העמוד, וכן בכל דבר הפסוק מג' טפחים ברה"י. לכאורה חליף בהך דשם בכורח ככפאה על פיה, עיי"ש בתוס' ד"ה כפאה, וברשב"א שם ד"ה כפאה נסופו ומסבירא וכו' א"נ כאילו נתמלח כל האויר עפר והוא כארעא סמיכתא, ואילו היה אוויר קרקע מחלקט ועולה עד הספך מאומו מקום אהה מודד י' טפחים לאויר ר"ה, אבל שראה כאלו נשמרצנו שולי הכלי או הגט והגיע לארץ ונתשוב הכלי כאלו אגדו למעלה מי' כפי הא' לא אמרינן לעולם עיי"ש, והביאו גם בשנת של מי עיי"ש. וא"כ לדידיה משחינן מאומו מקום אגבוה, אבל לרש"י ומוס' שם י"ל דס"ל דמשחינן מהקרקע השוה ודו"ק. אך י"ל דלגבי דין דמכחינן שאני, שרק פועל שאינו עושה רשות לעצמו, ומשחינן מארעא דאינו רה"י לעצמו.

א) הגדה דבר זה כבר נפתח בגדולים, במבוי הרחב ט"ו אמה ואין ששים רבוא צוקעין בה, אי היו רשות הרבים מה"מ. במחבר ק"י שמה"ה סעיף ז', אהה רה"י רחובות ושוקים הרחבים ט"ו אמה וכו', וי"א שכל שאין ששים רבוא עוצרים בה בכל יום אינו רה"י, ובט"ו סק"ז מסיק שהמתמיד יחמיר לעצמו ואין צידו למחוח למה שנהגין עכשיו כאלוהם הרבים שמקילים, וכן במג"א סק"ו שדעת רוב הפוסקים להקל וכי"פ בשו"ע בכמה דוכמי דלדידן לית לן רשוה"ר עיי"ש, ובמחלוקת דלפך שדעת הרב"י כהפוסקים להחמיר מ"מ ממה שכחז בשו"ע ק"י ש"ג ללמד זכות על הנשים היוצאות בתכשיטים חזינן דהמתנהג כמקילין עיי"ש, ובמשנה ברורה ס"ק כ"ג דאין צו כח למחוח צד המקילים וכל בעל נפש יחמיר לעצמו, ובכה"ל האריך עוד צה וכן בס"ד, וכחז שדעת רוב הפוסקים להחמיר עיי"ש, וראיתי שכבר העירו עליו שלא ראה דעת הרבה מחברים, ואמטנה לדיעות אהה מהם.

אמנם להרא"ש שמה ק"י ע"ו, דלאו דוקא ט' מגומלמות אלא דעד י' טפחים היו רה"י דהו' לכתף, ולא יומר דנשמתה לרשות אחרת עיי"ש, א"כ כשורק ונה על גביו, הו' בכל גומל הספך במקום פטור, ועיין בראש יוסף שם ברה"י והו' יודע דמשמעות, דלהרא"ש דעשרה בכלל נמי רה"י הוה, א"כ בריחא [בדף ו' ע"א] גדר גבוה י' ורחב ד' רה"י להרא"ש ע"כ באין מכחינן עיי"ש. ואפשר דהחולקין דס"ל דרק ט' ולא י', משום דס"ל דני' הו' הספך במקום פטור דמארעא משחינן, ולהרא"ש משו' מכחינן ר"ה בפ"ע ומהעמוד משחינן.

בספר העמים למהר"י ברובי (שהיה צומן הר"ף, ומחבר בתוס' ברכות י"ז ע"ב), בהל' שופי מנאות ק"י צ"צ כתב, דמדינות ועירות שאין בהם ס' רבוא אין נעשות רה"י. ובספר ידע לדרך לחד מקמחא, במאמר רביעי כלל ראשון פרק מ"ב כתב, רשוה"ר הוא הרחובות והשוקים רחבים שש עשרה אמה ומפולגין משער לשער וששים רבוא עוצרים בו עכ"ל. ובתוס' ר"ד עירובין דף כ"ט, במהדורא חנינא וחליחא, הזכיר ג"כ דבעינן ששים רבוא עיי"ש, ובשכ"ל הלקט שנת ס' ק"ו, דלדידן לית לן רשוה"ר. ובראב"ן ק"י שמה"ע, דעירות שלטו כיון שאין רה"י שלהן דומה לדגלי מדבר וכו' לאו רשוה"ר גמור הוא והו' ככרמליה גמור וכו' וגם אין בהן דריסת ששים רבוא כדגלי מדבר וכו' עיי"ש, ובראב"י ק"י שפ"ט בחולמו, ג"כ כשיטה זו דבעינן ששים רבוא. ובפי' רבנ"ן בעירובין דף ו' ע"ב, ר"ה דבקעי בה ס' רבוא עיי"ש. ועיין בהגמ"י פ"ה מהל' עירובין אות ד', בלשון מהר"ם, דכלא שכיחי בה ס' רבוא הו' עיר של יחיד עיי"ש. וע"ע בשו"מ בית אפרים ק"י כ"ו [דף מ"ג-מ"ד] שהאריך עוד מהרצה ראשונים.

אך י"ל דלהרא"ש על ר"ה דעמוד ליכא כלל הדין דעולה עד י', כיון דמכחינן מהני על י' ודו"ק. ואולי יהיה חליף בהטעם דרה"י עולה עד י', דלקריחא ספר בפ"ד משנה דאויר ר"ה עד י' כלכד כיון דאי בעי לעשות רה"י גובה עשרה חוץ רה"י תני' עבדי, ה"ל רה"י אין אויר מופס יומר מעשרה עיי"ש, אולי בעמוד לא שייך זה, וכיון שכבר למעלה מי' מארעא שוב עולה עד לרקיע ודו"ק, אין בלבוש אה"ח ק"י שמה"ה סעיף י"ב דהללמ"ס הוא עיי"ש, ולפי"ז אין לחלק. ויש להאריך צה הרבה וכיון שנחארכו הדברים קרמי כבר.

ובתרומת הדשן ח"ב ק"י נ"ה, צתוך דבריו כתב, דלדידן לית לן רשוה"ר דאורייתא כל עיקר עיי"ש. והלבוש בס"י שמה"ה סעיף ז', הביא דיעה זו צו"א דאינה רשוה"ר אלא במספר ס' רבוא, ובט"ו שם דנמקום שיש עוד צד להקל יש לקמוך על סברא אחרונה עיי"ש, וכן בא"ר ס"ק י"ד עיי"ש. ובס"ד סעיף ב' נקט הלבוש כפשיטתו דרה"י היינו בששים רבוא עוצרין צה עיי"ש, ונראה משום דלדעת כמה פוסקים לא אטי רבים ומכחלי מחילות ורק מדרבנן בעי למוח ועולות, ועיי"ש בכה"ל, וצירוף זאת סמך להקל על ה"א שהציא בס"י שמה"ה וכמ"ש הא"ז שם ודו"ק.

סימן קעג
תיקון עירוב בעירות הגדולות

ב"ה, יוניאן ט"ז, כ"א טבת תשמ"א
נשאלתי ע"ד עירות הגדולות, אי שפיר דמי לתקן בהם עירוב של אורת הפתח, האם אין להם דין רשות הרבים מן התורה.